

Kans van slagen. Onderzoek naar vertraging van huidige vierdejaars leerlingen in de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo en benodigde (extra) maatregelen voor de centrale examinering in 2022-2023.

Er is geen groep jongeren die méér last heeft gehad van de impact van corona op het voortgezet onderwijs dan de huidige vierdejaars vmbo-leerlingen die in 2023 examens doen. Docenten van de beroepsgerichte en schoolleiders uiten hun zorgen én hun behoefte aan examenmaatregelen, juist dit schooljaar.

Vanaf hun start in de brugklas hebben de huidige vierdejaarsleerlingen te maken gehad met onderbroken schooljaren door lockdowns, schoolsluitingen en lesuitval. Anders dan eerdere examenlichtingen hebben deze leerlingen geen enkel 'normaal' schooljaar op het vmbo gehad. Ze hebben onderwijs gemist en zich niet zoals gebruikelijk kunnen ontwikkelen binnen de schoolstructuur en het schoolse ritme, met leeftijdsgenoten en in stages.

In het vmbo volgen leerlingen een beroepsgericht programma, dat niet uit losse lessen bestaat maar een duidelijke samenhang kent. Het totale vmbo-programma stelt leerlingen in staat om zich te ontwikkelen op een manier die bij ze past, zelfvertrouwen op te doen, verbindingen te zien tussen hun opleiding en hun toekomst en op basis daarvan keuzes te maken. Vertragingen, of het uitvallen van onderdelen en LOB-ervaringen, hebben daarom meteen impact op meerdere gebieden: niet alleen op het eindniveau (avo en beroepsgericht), maar óók het vertrouwen in eigen kunnen, weten waar je het voor doet, op de motivatie en het leerplezier.

Basisvoorwaarden voor leren

In de beroepsgerichte leerwegen heeft corona niet alleen geleid tot vertraging in de algemene vakken, zoals Nederlands, wiskunde en natuurkunde, maar ook in het beroepsgerichte programma, waarin leerlingen de vakvaardigheden en vaktheorie van een beroepsrichting leren, bijvoorbeeld in het profiel Horeca, Bakkerij en Recreatie, het profiel Bouwen, Wonen en Interieur of Media, Vormgeving en ICT. De meerderheid van de docenten en leidinggevenden in de beroepsgerichte leerwegen constateert grote vertraging bij een aanzienlijk deel van de vierdejaarsleerlingen, niet alleen in de algemene en beroepsgerichte vakken, maar ook in de sociaal emotionele – en persoonlijke ontwikkeling (werkhouding, motivatie).

Doordat leerlingen school in brede zin gemist hebben (de schoolse structuur en ritme, de opbouw van leerstof en continuïteit in ontwikkeling, de sociale omgang en het groepsgevoel) missen ze een basis om tot leren te komen. Ze hebben dus niet alleen achterstand, maar het is ook lastiger die vertraging in te lopen.

“Voordat je als leerling optimaal kan leren -dus je cognitieve vaardigheden verder kan ontwikkelen- moet er natuurlijk eerst een stevige psychosociale basis gelegd zijn. Kort gezegd, je moet je -als je tenminste tot goede leerprestaties wil komen- aan het onderwijs over kunnen geven. En die overgave lukt dus alleen optimaal als je als individu (het psychologische gedeelte) en als veilig verbonden wezen (het sociale gedeelte) verzorgd voelt. Dus dit is de paradox; juist als je vindt dat het cognitieve belangrijk is, zul je dus bij de stabiliteit van de psyche en de sociale omgeving moeten beginnen. De laatste zijn immers steeds de voorwaarde voor het eerste.....”
Steven Pont, ontwikkelingspsycholoog

De zorgen om de 'examenlichting' vmbo van 2023 zijn dan ook groter dan de zorgen om de examenleerlingen van voorgaande jaren.

- Docenten hebben de meeste zorgen om de vertraging in de persoonlijke en sociaal-emotionele ontwikkeling; schoolleiders om de basisvaardigheden.
- Er is minder vertrouwen dan vorig jaar dat leerlingen dit jaar op het CSPE beslagen ten ijs kunnen komen.
- De verschillen tussen leerlingen zijn door corona groter geworden.

- Bovendien overheerst de twijfel of leerlingen dit examenjaar voldoende gemotiveerd raken. Die twijfel is gebaseerd op de onrust, gelatenheid, gering zelfvertrouwen en gebrek aan sociale vaardigheden dat docenten en leidinggevendenden zien bij hun leerlingen.

Stadssocioloog, onderwijsdenker en onderzoeker Iliass El Hadioui licht toe, dat de huidige situatie niet alleen een beroep doet op de inzet van docenten, maar ook vraagt om een collectieve professionele reactie:

“Op het moment dat ludificering als mechanisme zich sterk voordoet in het klaslokaal, en dit is extra relevant voor een situatie waarin jongeren in maatschappelijk opzicht laveren tussen lockdowns buiten de school, en daarmee de school nog meer verwordt tot een sociale ontmoetingsplaats, vraagt dat van docenten nog harder te werken aan het klassenmanagement en daarmee leerlingen tot leren te laten komen. Dat ligt voor de hand.

Echter wanneer we ludificering, op een dieper niveau, begrijpen als resultante van code-switchen, en we jongeren tijdens het switchen vooral moeten zien in hun sociale rol als leerlingen die zoeken naar welke sociale codes zouden moeten gelden in welke sociale ruimte binnen school, dan vraagt dit om een collectieve professionele reflex. Het is daarmee een vraagstuk van het professioneel-institutioneel gezag.”

Soepelere examenmaatregelen

Docenten en leidinggevendenden gunnen leerlingen een goede voorbereiding, een goed succesvol examen waar ze trots op kunnen zijn en een mooi vervolg. Het vmbo zou het vmbo niet zijn als het zich daar niet tot het uiterste toe zou inspannen. Maar de optelsom van toenemende verschillen tussen leerlingen, het ontbreken van een goede basis, geringe motivatie, tijdsdruk en een bestaand docententekort vergen veel van de inzet en energie van docenten. Daar komt bij dat de menukaart NPO géén handvatten biedt voor het terugdringen van vertraging in het beroepsgericht onderwijs: de menukaart richt zich vooralsnog alleen op vertraging in algemene vakken.

Voor het examen van 2023 vraagt de helft van de schoolleiders om dezelfde examenmaatregelen als in 2022; waaronder het verruimen van tijdvakken en het afnemen van schoolexamens in plaats van het CSPE. Meer dan 40 procent ziet ook dit jaar graag het CSPE door SE's vervangen, 30 procent ziet graag een beperktere toetsing in het CSPE. Van de docenten ziet ruim een derde - vooral docenten die veel vertraging bij hun leerlingen constateren - liefst het CSPE ook dit schooljaar vervangen door SE's.

Slechts één op de tien schoolleiders en drie op de tien docenten - die op dit moment weinig vertraging zien bij hun leerlingen - hebben geen behoefte aan extra examenmaatregelen. Dat de overgrote meerderheid van de vmbo-leerlingen vorig examenjaar geslaagd is, schrijven docenten en leidinggevendenden toe aan de soepelere examenmaatregelen (extra herkansing, duimregeling) en aan het feit dat niet het gehele CSPE, maar SE's zijn afgenomen.

Deze informatie is afkomstig uit:

Mulder J. & E. Voncken (november 2022) *Kans van slagen. Onderzoek naar vertraging van huidige vierdejaars leerlingen in de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo en benodigde (extra) maatregelen voor de centrale examinering in 2022-2023*, in opdracht van de Stichting Platforms vmbo (SPV). Utrecht: Bureau Stroming en Bureau Turf.

Mulder J. & E. Voncken (november 2021) *Terug naar normaal? Onderzoek naar vertraging van huidige vierdejaars leerlingen en benodigde (extra) maatregelen voor de centrale examinering van de beroepsgerichte leerwegen van het vmbo in 2021-22*, in opdracht van de Stichting Platforms vmbo (SPV). Utrecht: Bureau Stroming en Bureau Turf.

Mulder J. & E. Voncken (oktober 2020) *Op koers? Onderzoek naar inlopen van (onderwijs)achterstanden in vmbo beroepsgericht onderwijs*, in opdracht van de Stichting Platforms vmbo (SPV) en de VO-raad. Utrecht: Bureau Stroming en Bureau Turf.